

Списание "Анамнеза" брой 14, 2012 г.

**За да разлиствате страниците,
посочете с мишката върху долния
десен ъгъл.**

**Можете или да ги обръщатете веднага,
чрез натискане, или да ги разгръщате
бавно, като истинска книга, държейки
натиснат бутона на мишката.**

Приятно четене!

[Свали в PDF](#)

**ПРАВОСЛАВНИТЕ БАЛКАНИ:
НЕОБХОДИМИЯТ „ПОЛИШИНЕЛ“
НА ИЗТОКА И ЗАПАДА
(ОТ ТРАКТАТИТЕ НА КРЪСТОНОСНАТА
ПРОПАГАНДА ДО ФАЛМЕРАЙЕР И ЛЕОНТИЕВ)**

Александър Николов

На 1 януари 2007 г. България и Румъния бяха приети като пълноправни членове на Европейския съюз. Това бяха поредните две балкански страни, които влязоха в Съюза, след като бяха част от Съветския блок и преживяха дълъг и мъчителен преход от „реален социализъм“ към демокрация и пазарно стопанство. Така те се присъединиха към Гърция и Словения, които влязоха в Европейския съюз по-рано, а заедно с Гърция и Кипър образуваха малката група на православните християнски държави в европейското семейство. Но Румъния и България бяха нови, специфични членове на Съюза. За разлика от тях Гърция бе отдавнашен участник

в евроатлантическите структури, а древногръцкият принос към формирането на съвременната европейска и световна цивилизация е вън от всякакво съмнение. Той затъмни стереотипа за „византинизма“, който съществува от столетия в мисленето на част от западноевропейския интелектуален елит и обвързва византийското наследство дори с комунизма и болшеvizма, залял Източна Европа след 1917 г.¹ Кипър така или иначе почти никога не е бил асоцииран с Балканите, въпреки гръцкия произход на значителна част от населението му, а по-скоро с историята на кръстоносното, венецианското и британското присъствие, които определено свързват островната държава със западния свят. Що се отнася до Словения, успешното ѝ развитие в икономически и политически план, почти безболезненото ѝ откъсване от разпадащата се Югославска федерация и дългата културна и историческа традиция, обвързваща я с Централна Европа и западния свят, направиха нейната интеграция в евроатлантическите структури изключително плавна. Ако прибавим и факта, че самото ѝ географско положение прави спорен въпроса дори за нейното разполагане на Балканите и я обвързва с региона само доколкото от 1918 до 1992 г. е била част от Югославия, то едва ли тя би трябвало да бъде включвана

¹ Angelov, Dimitar. Byzantinism and Real Heritage of Byzantium in Southeastern Europe. – In : *New Approaches to Balkan Studies*, Dimitris Keridis, Ellen Elias-Bursać and Nicholas Yatromanolakis (eds.), 3-22; p. 14: „During the mid-twentieth century, Byzantium was called upon to explain the existence of Communist ideology, a sort of disclaimer for the fact that Marx and Engels actually came from the West“, etc.

в балканската проблематика.

Балканите си остават проблематичен регион за Европа и стават предмет на особено третиране в съвременната политика и в различни хуманитарни науки, както личи и от нашумелите монографии на Мария Тодорова² и Весна Голдсуърди³ – две балкански учени дами, които формулираха и т.нар. дискурс на „балканизма“ по подобие на „ориенталисткия дискурс“, описан от приемания или критикувания, но безспорно влиятелен Едуард Саид⁴. Стигмата „Балкани“ се простира върху пъстрото в етнолингвистичен, културен и религиозен план население на полуострова, което въпреки значителните си различия, бива обединявано в категорията *Homo Balkanicus*. Тя може да бъде активирана чрез критики, обиди и назидания без страх от особени последствия за обвинения в расизъм (защото принадлежи към европейската раса) или нарушаване на политическата коректност, защото за разлика от преселниците от някогашните колониални владения не внушава чувство за вина на съвременните западноевропейци, които показват съчувствие към населението на бившите си колонии и особено към имигрантите именно поради колониалното си минало.

² Тодорова, Мария. *Балкани и балканизъм*. Университетско издателство, С., 2010 [Maria N. Todorova, *Imagining the Balkans*. Oxford Univ. Press, 1997].

³ Голсуърди, Весна, *Измислянето на Руритания: Империализъм на въображението*, Кралица Маб, С., 2004 [Goldsworthy, Vesna. *Inventing Ruritania: The Imperialism of Imagination*, Yale Univ. Press, 1998].

⁴ Саид, Едуард. *Ориентализмът*. С., Кралица Маб, 1999 [Said, Edward W. *Orientalism*. 1 Vintage ed., 1979].

Словесната агресия към Балканите и балканските народи, която се среща в част от западноевропейските медии или други публични пространства води, разбира се, до панически опити за разграничаване на балканските народи от тяхната регионална принадлежност. Така например голяма част от хърватите, които, не така щастливи като словенските си братовчеди, бяха волю или неволю въввлечени в Югославската война, акцентират върху културното и историческо наследство на Хърватско, върху до голяма степен успешния си преход от социалистическата система към пазарно стопанство и демокрация, и към своята историческа принадлежност към конструкта, наречен „Източна-Централна Европа“. Подобни настроения има и в Румъния, където всъщност само Северна Добруджа е географски разположена на Балканите, а останалата част от страната се простира в областта на Карпатите и е тясно свързана с Централна Източна Европа посредством Трансилвания. Човек може да чуе, че Гърция е ориентирана повече към Средиземноморието, отколкото към Балканите, че Албания и Черна гора са адриатически страни, а Сърбия обикновено дава като пример за своята европейска същност междуетническите отношения във Войводина, една бивша австроунгарска територия. Като че ли само в България понятието Балкани не е така компрометирано, тъй като „Балканът“ и „балканджията“ са устойчива част от националноромантичния наратив още от епохата след Освобождението.⁵ От друга страна, Турция,

⁵ Мутафчиев, Петър. *Книга за българите*. Издателство на

чиято принадлежност към Европа е силно оспорвана по множество линии, държи да участва в балканските процеси, тъй като признаването ѝ за балканска страна дава поне географски аргументи за участието ѝ в процеса на евроинтеграция. Подобна е и ситуацията в Молдова, чиито исторически, етнически и културни връзки с Румъния, донякъде я оттласкват от статута на страна от постсъветското пространство.

В епохата на Студената война Балканският регион бе едно от местата, където се сблъскваха политическият европейски Запад и политическият европейски Изток. Тук се оформи и буферът между двете зони, в лицето на Югославия и изолираната от целия свят Албания, отрекла се дори от стратегическия си съюз с маоистки Китай. Сякаш всички бяха забравили за региона Балкани като единно пространство, защото то бе разсечено от политическите граници между двата блока.

Краят на Студената война и началото на Югославската война възстанови стереотипа за Балканите като проблемен регион, в който протичат процеси, обратни на тези в Европа. Същевременно, разположени по безспорен начин географски на Стария континент, Балканите се превърнаха в сиво петно върху картата му. Парадоксално, принадлежността на България и Румъния към Съветския блок в този момент ги постави в малко по-благоприятна ситуация от постюгославските им съседи или Албания, които затънаха почти цяло десетилетие (с изключение на успешната Словения)

в „балканизация“ или „ливанизация“. Така България и Румъния, въпреки своите очевидни трудности в епохата на прехода, въпреки „остракизирането“ си чрез концепцията за Източна Централна Европа като особен посткомунистически регион, насилствено откъснат от Запада след 1945 г. и връщащ се обратно на законното си място, все пак попаднаха поради една или друга причина, в европейското семейство. Те бяха асоциирани с останалите страни от Варшавския пакт по силата на една политическа инерция. Но това стана при наличието на множество допълнителни клаузи, обещания за мониторинг и след приемането, и очевидно недоверие и дори съпротива в определени кръгове. Изтъквани бяха не само политически и икономически проблеми, но дори и културни различия. Така например кирилицата в България се оказа проблем (въпреки нейната очевидна близост с останалите европейски азбуки) и дори един изявен българофил като проф. Ото Кронщайнер си позволи да отправя съвети за тотална замяна на кирилската азбука с латиница, за да бъде улеснена евроинтеграцията на страната.⁶ Лично аз смятам, познавайки други изяви на проф. Кронщайнер, че той бе добронамерен в това си изказване, но нетактичността му наистина беше впечатляваща.

Неспазването на добрия тон продължи и след приемането на България и Румъния в Евросъюза. Ако си припомним скандала с „Ентропа“ на чешкия творец

⁶ „За буквите: кирилица vs. latinitsa“ – В. *Капитал*, 2 юни 2001.

Давид Черни, ще видим, че може би най-драстични бяха изображенията на България и Румъния в тази безспорно талантива композиция.⁷ Но ако в случая с „Ентропа“ имаше и други тежко засегнати, като например Словакия или Германия, и като цяло замисълът беше да се покаже по един провокационен начин цялата хаотичност на европейския процес, то наистина изумително далеч от политическата коректност, свързвана обикновено с европейските стандарти и норми, са изказванията на датския евродепутат Могенс Камре, според когото, цитирам буквално:

*„Когато погледна към правилата за гласуване, виждам, че държави като Румъния и България имат много повече гласове, отколкото Дания, Швеция и Финландия, и мисля, честно казано, че ние сме по-умни от тях. Ние (в Западна и Северна Европа) притежаваме много повече прозрачност, демокрация и социално благополучие. И не мислим, че хора, които не са създали здрави общества би следвало да решават за нас. Страни, които смятаме за демодирани, антиреформистки и в много случаи направо реакционни, имат толкова голямо влияние в Европа“.*⁸

Всъщност подобни гласове за интелектуално, а вероятно и за расово превъзходство над балканците се разнесоха по-рано от Дъблин (Ричард Лин)⁹, а съвсем наскоро френският политик Филип дьо Вилие се изказа, че „българинът яде само два пъти в седмицата“ и „спи само

по 4 часа на ден“, посочвайки по този начин заплахата от пълната интеграция на скромната ни държавица в европейските структури за благосъстоянието на френските трудещи се.¹⁰ Разбира се г-н Вилие едва ли знае, че населението на България е вече около 7,5 милиона души, че полово-възрастовата му структура е в доста катастрофален вид и че емиграционният потенциал на страната е силно ограничен. По-важно е в своя видеоклип той да удари няколко шамара на новия европейски Полишинел, чиято роля в момента се изпълнява от България и Румъния – две православни страни, чието място в Европа продължава да бъде оспорвано и неясно. Както е известно, Полишинел или Пулчинело, в комедия дел арте, е също доста разнолика фигура, чиято роля и функции варират, но като цяло той е вечният маргинал, на когото си го изкарва всеки, когато има да решава свои лични или обществени проблеми. В условията на икономическа криза е лесно да се размахат плашилата на „балканската икономическа инвазия“, за да бъдат разрешени вътрешнополитически или социални казуси, или просто да бъдат спечелени определени точки в политическата борба.¹¹

¹⁰ В. 24 часа, 27 май 2009.

¹¹ В този контекст до голяма степен се поставят и скорошните изявления на високопоставени политици от Франция и Германия, по повод на включването на България и Румъния в Шенген. Без съмнение критиките срещу България са основателни, но общоизвестен факт е, че огромната част от нелегалните имигранти в Европа прониква през средиземноморските страни като Гърция, Италия и Испания. Това е процес, който трудно може да бъде овладян, а и европейските страни до скоро нямаха нищо против евтината работна ръка и плът от съседните региони. Отличен

⁷ <http://culture.actualno.com>, 14 януари 2010.

⁸ <http://e-vestnik.bg/6203>, 15 май 2009.

⁹ <http://novinar.bg/index.php?act=news&act1=det&mater=MTg4NzsyMA.html>

Този образ на балканския Полишинел обаче се появява не вчера и не днес. Наченки на неговото формиране откриваме още в трактатите на кръстоносната пропаганда от жанра „За възвръщането на Светата земя“, които никнат като гъби след дъжд в края на XIII и началото на XIV в., във време, в което Западът окончателно загубва две от своите дотогавашни квазиколониални придобивки – Константинопол и Палестина. Мнозина експерти от най-различен калибър предлагат свои планове и схеми за възвръщането на загубеното и за неговото „консервиране“ в ръцете на единствените истински християни – латинците. Като цяло патосът на тези експерти е насочен най-вече срещу „сарацините“, *hostes antiqui* на християнството изобщо, които именно са отнели незаконно Светата земя от ръцете на нейните законни владетели. Въпросът за Палестина обаче често се обвързва с проблема за изгубената Латинска империя на Балканите и с нуждата от реванш и срещу православния

анализ в тази посока прави впрочем Миша Глени в известното си изследване *Макмафия: Престъпност без граници*. СИЕЛА, С. 2008 [Glenny, Misha. *McMafia: Crime without Frontiers*, 2008]. Разгорялата се икономическа криза в Западна Европа обаче трябва да си намери отдушник и двете балкански страни са дежурен компонент от медийната игра по отклоняване на общественото внимание от политиката за демонтаж на социалната държава и налагане на неолиберални принципи в общественоекономическото развитие. Особено интересна е ролята на по-малките държави като Холандия и Финландия, чийто представители могат да заемат по-твърда позиция и така да обслужат и интересите на големите, нежелаещи да допуснат двете балкански държави до Шенген, но също така нежелаещи да заемат напълно категорична позиция с оглед на негативния отзвук и последствия върху целия европейски проект от подобна политика.

Изток. Този регион е населяван от „схизматици, по-лоши и от сарацините“, тъй като привидно споделят вярата в истинския Бог, но оспорват учението и нормите на Светата Римска църква и чрез узурпация са отнели полагащото се наследство на Църквата и на латинските императори, единствените законни владетели на Константинопол.¹² Убедеността на латинските кръстоносци в правотата на действията им по овладяването на Византия личи ясно от следния пасаж в съчинението на Робер дьо Клари „Завладяването на Константинопол“. В преговорите си с „власите и куманите“, както Клари нарича пратениците на българския цар Калоян, представителят на латинските кръстоносци Пиер дьо Брашийо се мотивира по следния начин за действията на своите съратници в Константинопол:

„Нима не сте чували как Великата Троя бе разрушена и по какъв начин?“ – „Разбира се“ – отвърнаха власите и куманите – „знаем това добре, но това се е случило в древността.“ „Е, добре“ – рече монсеньор Пиер – „Троя принадлежеше на нашите прадеди и онези, които избягаха се заселиха в земите, от които идваме ние сега. И ето, понеже тя е била на нашите предци, ние сега сме дошли да завладеем тези земи.“¹³

Троянската легенда за произхода на франките,
¹² Николов, Александър. *„Вярвай или ще те убия!“: „Ориенталците“ в кръстоносната пропаганда 1270-1370*. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, С., 2006, 398-465.

¹³ Робер дьо Клари. *Завоюването на Константинопол 1204*. ИК „Европрогрес“, С.2007, с. 155.

умело внушена им от късноримските идеолози, вероятно с цел да ги обвържат с римския патриотизъм и общи троянски корени, се превръща в идеологическа обосновка за действия, които по правило нанасят удар на източното християнство и бламират идеята за християнското единство и самия кръстоносен идеал.¹⁴ Изведени оттук идеите за пълната нелегитимност на балканските православни елити и нуждата от възвръщане не само на Светата земя, но и на бившите владения на Латинската империя, стават разбираеми и естествени. Такива мотиви могат да бъдат открити в съчиненията на Рамон Лул, Гарсиа д`Айерве, Пиер Дюбоа, но най-ясни са те в съчиненията на Гийом Адам и малко по-късния Псевдоброкард, когото мнозина изследователи отъждествяват с предшестващия го Гийом Адам.¹⁵

Доминиканският мисионер от френски произход Гийом Адам, след дълга служба на Балканите и в Близкия изток, обобщава голяма част от своя опит в трактат с многозначителното название „За начина на изстребление на сарацините“, в който значителна част обаче е отделена на планове за сломяване на Византия и възстановяване на Латинската империя. Тежката фрустрация, предизвикана в западното общество от падането на Акра през 1291 г. и настъпилите след това неблагоприятия за кръстоносната идея, свързани с погрома над тамплиерите, почти постоянната заплаха

¹⁴ Plassmann, Alheydis. *Origo gentis: Identitäts- und Legitimitätsstiftung in früh-und hochmittelalterlichen Herkunftserzählungen*. Akademie Verlag, Berlin, 2006, 151-153.

¹⁵ Николов, Ал. „Вярвай или ще те убия!“, 208-225.

над Кипър и Малка Армения от страна на мамелюците и най-сетне ислямизацията на Илханската орда и загубата на единствения потенциален съюзник в Близкия изток, възраждат с пълна сила кроежите за унищожаване на Византия и създаване на мощен католически плацдарм на Балканите. Адам представя своя трактат през 1317 г., когато все още са актуални амбициите на династията Валоа, купила правата върху латинската корона, за осъществяване на мащабен поход на изток, който под флага на идеята за освобождение на Гроба Господен, да й позволи да възстанови контрол над Константинопол. Може би затова той отделя значително внимание върху Константинополската империя, тъй като „гърците“, според него, са исконни врагове на латинското християнство и непрестанно заговорничат с Египет срещу успеха на кръстоносното дело.¹⁶ За Адам опитите за уния между Източната и Западната църква са по-скоро утопични, а Западът трябва да накаже не толкова неверниците, колкото непокорните синове на Църквата, т.е. източните християни и в частност православните гърци. Той припомня коварството на гърците по време на Първия поход на Готфрид Булонски, обстоятелството, че Палеолозите са узурпирали трона на Латинската империя и най-сетне, че под натиска на православното монашество Андроник II се е отказал от Лионската уния, подписана от неговия баща. В този контекст Гийом Адам оформя портрет на „гърците“, който ги представя в по-неблагоприятна светлина дори от официално

¹⁶ Пак там, 208-211.

провъзгласените като обект за изстребление сарацини още в заглавието на трактата. Така той твърди, че:

„...понеже гърците имат все пак по-малко дързост и доблест от сарацините, поради което най-вече се разминаха с Римската църква и поради това биха могли по-лесно да бъдат покорени, а и все пак едва ли някой би повярвал, че се съмнявам относно покоряването или изстреблението на едните или на другите с лекота, понеже знам, че Господ вече слиза и насочва срещу тях Своя гняв, тъй като очевидно вече нададоха вопли. Но има и друга причина, поради която Гърция ще бъде покорена по-лесно, отколкото Египет, тъй като там вече има много местности, крепости и острови, които сега се владеят от предани и верни синове на Римската църква...“¹⁷

По-нататък след като описва обширността и плодородието на Гръцката империя, Адам продължава с негативната характеристика на нейните обитатели:

„Защото гръцкият народ загуби военните си способности, не знае военното дело, най-общо не се занимава и с техника, не развива литературата, но като се е отдал на инерцията и като предпочита леността и да живее в земи, в които се ражда повече зърно, е доволен само да има в изобилие хляб. И затова наблягат на обработката на земите и са много изкусни в това – по какъв начин да живеят от посевите си. И понеже почвите са тлъсти и плодородни, те задоволяват техния мързел и стомах и докато не трябва да разорават земите

¹⁷ Пак там, 416-417.

с палешници или да я правят по-плодородна с тор, и докато с малко семена получават много плодове...“¹⁸

Липсата на военни качества и рицарска доблест у гърците води до следния извод на Адам:

„Толкова голяма е смелостта им, толкова голямо е бойното им умение, толкова голяма е доблестта им, че не са нужни нашите рицари и пехота, но нашите, нека да го кажа, жени, които биха могли да бъдат достатъчни за тяхната, не мога да кажа мощ и за ликвидиране на малодушието им. Защото ги бие и побеждава най-простият народ на Ориента, именно турците, които са побеждавани от всеки друг народ.“¹⁹

Все пак у Адам се борят традиционната реторика на кръстоносния проповедник, която представя източните християни като страдащи братя во Христе, на които Западът е длъжен да помогне безкористно, и новата представа за балканските православни народи като „заблудени овце, по-лоши от сарацините“. Така, от една страна, той говори за „достойно за съжаление зрелище и пълно с всяка печал и състрадание – да се водят големи стада, като от овце, пленени гърци от Азия в Табриз в Персия за продан...“, и твърди, че „походът трябва да започне от Гърция... тъй като, макар и да са отрязани от единството с Майката Църква и се смятат за незаконни синове, но все пак сарацините ги преследват от омраза към християните, като изобщо не ги е грижа

¹⁸ Пак там, с. 417.

¹⁹ Пак там, с. 418.

за схизмата... или дори не знаят за нея, а самите гърци, макар и да са пропуснали светлината на вярата, все пак като се движат слепешката и като че в пълен мрак, се радват да бъдат християни и при нужда предано зоват и сладостно изповядват името Господне...”.

Но след тези твърдения, които съответстват все още на концепцията за универсалната Църква и единството на християните, Адам съобщава, че всъщност: *„... дори и повече държим да разбием гърците, отколкото сарацините, и това по две причини, а именно поради стимула на любовта или провокирани от усърдие за отмъщение и от омраза. И наистина от любов, понеже човек предпочита бащата да наказва сина, отколкото да върне домашния роб, който се отклонява, или пък чужденеца... Също и поради рвение за отмъщение държим да нападнем гърците повече, понеже колкото повече тежат нанесените обиди и несправедливости от сина, от близкия, от приятеля... толкова повече всеки човек се настройва повече за отмъщение, най-вече, ако този близък, помолен за мир, го отхвърля поради упорство и задължен за минали благодеяния, не се отказва да увеличава обидите и тегобите...”²⁰*

Антиправославният патос продължава с неотслабваща сила и в „Ръководство за провеждане на кръстоносен поход“, съчинение, датирано от 1332 г. и свързвано с тайнствения Псевдоброкард, когато мнозина учени отъждествяват с късния Гийом Адам. Към вече

²⁰ Пак там, 421-423.

познатите ни доводи срещу Византия, Псевдоброкард прибавя и солидни нападки срещу кралството „Рашка“, тоест Сърбия, което угнетявало по думите му албанското и „латинското“ население на Северна Албания и Далмация. Тези католически жители на Балканите били *„потиснати под непоносимото иго и най-тежкото робство на онова омразно и нечовешко славянско управление, а именно народът е натоварен с ангария, клирът е отхвърлен и унижен, епископите и абатите са често оковани, знатните – лишавани от наследство и лично задържани...”* При сгоден случай обаче албанците и латинците *„ще осветят ръцете си в кръвта на речените славяни, когато видят някой франкски владетел да се появява в земите им, когото ще направят военачалник срещу речените нечестиви славяни, неприятели на нашата вяра и истина. Но заедно с речените албанци и латинци 1000 франкски рицари и 5-6000 пехотинци без съмнение ще овладеят цялото толкова голямо и обширно кралство, с голяма лекота... ако Вие върнете речените империя и кралство към Вашата вяра и лоялност, това би било по-милостиво приета жертва пред Бога, отколкото ако отнемете много повече от сарацинските владения...”²¹*

Османското завоевание на Балканите и османската експанзия в сърцето на Средна Европа през XVI и XVII в. временно елиминират православните Балкани като дразнител за латинския Запад. Набиращата мощ Русия все още изглежда твърде периферна и екзотична на западните интелектуалци чак до времето

²¹ Пак там, 440-441.

на Наполеоновите войни, обстоятелство, отлично описано в „Изобретяването на Източна Европа“ на Лари Уулф.²² Едва руските победи над Наполеон, при които войските на Александър I достигат до Париж, пробуждат страховете от огромната православна империя. На нея изведнъж са приписани азиатски черти и, по примера на средновековните монголи, тя се превръща в реална или въображаема заплаха за западния свят. Този призрак под различни форми, с основание или не, съществува и до днес в публичното съзнание на Запада.

Интересен феномен в тази посока е гледната точка на Якоб Филип Фалмерайер – австрогермански историк и филолог, чиито задълбочени проучвания на Гърция, гръцката и балканската история са пречупени именно през страха от гигантската и враждебна на Запада православна империя, чиито братя по вяра живеят под властта на османците на Балканите. В редица свои съчинения, между които се открояват *Geschichte des Halbinsel Morea während des Mittelalters*²³, *Fragmente aus dem Orient*²⁴ и др., Фалмерайер защитава една скандална и радикална теза, която обаче не е лишена напълно от основание. Той нанася силен удар на

²² Уулф, Лари. *Изобретяването на Източна Европа: Картата на цивилизацията в съзнанието на Просвещението*. Изд. Кралица Маб, С.2004. [Wolff, Larry, *Inventing Eastern Europe. The Map of Civilization on the Mind of Enlightenment*. Stanford Univ. Press, 1994]

²³ Fallmerayer, Jacob Philipp. *Geschichte der Halbinsel Morea während des Mittelalters*. Stuttgart u. Tübingen, Gotta`sche Buchhandlung, 1830.

²⁴ Fallmerayer, Jacob Philipp. *Fragmente aus dem Orient*, I. Stuttgart u. Tübingen, Gotta`sche Buchhandlung, 1845.

филелинския ентузиазъм на множество европейски учени и интелектуалци с фразата „*Родът на елините е напълно изкоренен от Европа*“, твърдейки, че съвременните гърци, въстанали срещу султана и извоювали с огромната подкрепа на християнския Запад, но и на Русия, своята независимост през 1831 г., нямат нищо общо с древните елини – творци на изключителната антична цивилизация, чиито достижения са залегнали в основата на западноевропейската християнска цивилизация. В техните жили не тече нито капка от кръвта на онзи благороден народ. Това са всъщност елинизирани от византийските административни и църковни институции славяни и албанци. Ако изобщо съществуват някакви остатъци от древногръцкото население, то те са разположени в Мала Азия, а византизмът и православието са убили всякакъв спомен за античната древност. Оформянето на съвременната новогръцка нация е резултат от две вълни на преселници през Средновековието. Първата от тях проникнала в земите между Истър и най-отдалечените кътчета на Пелопонес и ги изпълнила със земеделци, родствени на многобройната славянска раса. Сцената на унищожението [на древногръцкия етнос] била приключена с осъществяването на втора, не по-маловажна революция, чрез масовото преселение на албанци на територията на класическа Елада:

„*Скитските славяни и илирийските арнаути, деца на Севера, кръвносвързани със сърбите и българите, далматинците и московците са народът, който ние днес*

наричаме елини, и за негово учудване поставяме в родствена връзка с Перикъл и Филопомен. Архонтът и монахът, земеделецът и занаятчията на нова Гърция са чуждестранни натрапници, които са навлезли в Елада в два различни исторически момента. И самата дума „грък“ вече не обозначава, както някога, заселилите се между долината на Темпе и Еврота деца на Девкалион, а всички онези народности, които в противовес на учението на Мохамед и на Римската църква, са приели закона и вярата от патриаршеския трон на Византия. Арнаутинът от Сули и Аргос, славянинът от Киев и Велгости в Аркадия, българинът от Триадица и християнският разбойник от Черна гора имат същото право на името и ранга на грък, заедно със Скендербег и Колокотронис. Връзката, която ги обвързва заедно е по-силна от кръвните връзки, тя има религиозна природа и същевременно е параванът между Каабата и Латерана. Оpozнаването на тези неща е от голямо значение, сега, когато господството над човечеството на германските и латинските народи отслабва и изглежда, че преминава към голямата нация на славяните.

Това, което природата, в хода на отрязък от няколко века, тайно от човешкото любопитство, е успяла да омеси и създаде под тези небеса, днес се явява изпълнено под погледа на изумения свят. И великият народна славянско-арнаутските християни от Византия се издига внезапно от Месения до Архангелск като една кръвносвързана компактна маса, като новосъздадено и вдъхновено от един дух гигантско тяло, от разпръсващите се мъгли на

илирийския континент. Най-накрая световните събития дадоха словесност на тъмните чувства на славяните от Гърция и им дадоха познание за спасението в колебанията им. Защото, отхвърлени и от Изтока и от Запада, те, които от векове са се отказали от надеждата за спасение чрез помощта на християнските си братя от Запада, насочиха страстно погледите си на север, към старата си, станала дори за тях чужда прародина, към великия господар на Туран. Това бе зов на природата, който християните от Запада не разбраха. Зората на разплатата, на свободата и славата изгря на небосклона за тези нещастници и изградената от децата на Мохамед бойна стена по върховете на Балкана бе срината до основи. Християнинът-грък от Мистра в Лакония подава ръка на своя брат, гръцкия християнин от Мистра в Московия".²⁵

Тези свои твърдения Фалмерайер подкрепя не само с изворов материал, добре известен и до днес на византинистите, но и с емпирични наблюдения от своите пътувания. Те откриват наистина изобилна славянска топонимия в околностите на класически центрове като Микена и Спарта, и многобройни албаноезични, арванитски анклавни места като Атика, Евбея, Южен Пелопонес, които в съзнанието на филелините са обитавани от духовете на древните богове и герои. Но бедата не идва от факта, че днешните гърци не са потомци на древните елини. Тя е свързана с тяхната, всъщност предимно славянска кръв и православната им религия,

25 Fallmerayer, J. Ph. *Geschichte der Halbinsel Morea*, IV-VII.

която рано или късно ще доведе до обединението им с Русия. Тогава северният гигант ще разпростре властта си от Ледовития океан до нос Матапан и ще се превърне в исконна заплаха за Запада, за неговите либерални ценности, за прогреса и рационализма на европейската цивилизация. Фалмерайер е убеден, че най-голямата заплаха за прогреса е именно засилващото се влияние на Русия и на славянството изобщо.

Тези свои разсъждения немският историк и филолог разгръща в другото си важно произведение „Фрагменти от Ориента“. В увода Фалмерайер излага мислите си относно настоящето и бъдещето на немската нация. Според него немците имат неоправдано високо мнение за себе си, но то не се споделя от останалите европейски нации. Въпреки безспорните им достижения в сферата на науката, философията, литературата, на тях им липсва свободата и политическата система, която да доведе до единството на Германия и до заемането на полагащото ѝ се място в Европа и света. Франция, макар и победена в края на Наполеоновите войни, притежава героите на своето минало, необходимата спойка, която да я доведе отново до едно от водещите места в световната история. Ето защо и французите и англичаните гледат със снизхождение на немския народ, който, въпреки своите културни постижения, си остава роб на князете и не притежава елементарни политически свободи, нито пък нужното усещане за национално единство. Далеч по-опасни са обаче русите, които Фалмерайер разглежда като антипод на немската нация

и на целия Запад. Руският деспотизъм заплашва Запада, но най-вече Германия, която в преценките на руската дипломация е пространство за реализиране на целите на руската политика. Политическата ѝ разпокъсаност и възможността за комбинации с различните германски държави подхранват това мнение сред управляващите кръгове в Русия. Но и националният характер на немца е напълно различен от този на руснака. Русите гледат на немците като на *Niemetzstämme*, които не представляват по-важен политически фактор от молдовласите или тракобългарите. Германско-романска Европа, която е била носител на цивилизацията, е заплашена от надигащата глава славянска раса, начело с Русия и вдъхновена от принципите на византизма. Именно изграждането на славяновизантийския свят и загубата на гръцкия характер на Византия през Средновековието са превърнали византизма в заплаха за западната цивилизация. „*Да отнемат владенията на турците и да поставят чувствителните към естетиката немски племена в капан, са душата и животът на руснаците*“ – обобщава Фалмерайер.²⁶

Впрочем самите немци изпитват комплекс от Русия, която ги е освободила от „галското иго“. Що се отнася до руснаците, те с еднакво пренебрежение разглеждат възхвалите на гърците и на немците по повод на собствените им усилия за освобождение от турците и французите, и са убедени, че и двете събития се дължат на руския героизъм, за което Русия трябва да бъде

26 Fallmerayer, J. Ph. *Fragmente*, I, XI.

възнаградена: „И гърците, и немците са вече овладени като неотменима плячка и поставени в списъците за бъдещо дисциплиниране. Времето няма значение, тъй като московците вярват във вечността на своята държава и понеже изобщо не бързат, ще постигнат със сигурност своята цел.“²⁷

В крайна сметка конфликтът между просветения Запад, който обаче се нуждае от революция, тъй като управлението му е затънало в корупция, и руско-византийския блок, който носи деспотизъм и тирания, за Фалмерайер е конфликт между Доброто и Злото, между Светлината и Мрака. В този контекст принадлежността на балканските християни към този руско-византийски блок, разбира се, ги поставя в неизгодно положение и ги обрича да загубят подкрепата и симпатиите на Запада. В този контекст и филелинизъмът е една заблуда, добре експлоатирана от мнимите потомци на класическа Елада.

Тезите на Фалмерайер предизвикват огромен скандал сред тогавашната гръцка общественост, която отлично разбира какво и колко дължи на филелинизма. Отговорът е внушителен в лицето на трудовете на Константинос Папаригопулос²⁸, както и в остриите критики на Карл Хопф и други класически филолози и историци от Западна Европа, които запазват филелинските си убеждения и отхвърлят повече или по-малко аргументирано тезите на Фалмерайер. Разбира се

²⁷ Ibid., XII.

²⁸ Paparrigopoulos, Konstantinos. *Peri tis epikisseos Slavikon tinon philon is tin Peloponnisson*. En Athenais, Em. Antoniadis, 1843, и др.

от едната крайност се достига до другата. Напълно е отхвърлено участието на славянски етнически групи във формирането на новогръцката нация, славяноезичните обитатели на области, смятани за исконно гръцки като Македония и Тракия са определяни като „славофони“ или „вулгарофони“. Обяснено е, че тези славянски диалекти са се разпространили сред тях или през Средновековието, когато са били владяни за кратко от Българското царство, или дори са плод на насилия от страна на Българската екзархия и българската въоръжена пропаганда, която преследвала гръцкия език. Естествено и реципрочните мерки срещу „българеещите се“ във втората половина на XIX в. и през XX в. били напълно оправдани. Самият Фалмерайер е набеден за царски агент и оръдие на панславизма, въпреки, че цялостното съдържание на неговите произведения е всъщност насочено против панславизма и руския царизъм. Но противопоставянето между западните Велики сили и Русия в рамките на заплитация се Източен въпрос се проектира с цялата си сила върху балканските православни народи и особено върху балканските православни славяни, и чертае до голяма степен съдбините им.

Но ако за Запада балканските славяни, в частност българите и сърбите, са прононсирана пета колона на царска Русия, проводник на назадничавия византинизъм, разобличен още в епохата на Просвещението като нещо неевропейско и ориенталско, то и в Русия цари недоволство от балканските славяни.

Българското национално-църковно движение срещу Константинополската патриаршия се гледа с лошо око от официален Петербург и особено от свързаните с православните традиции и панславизма кръгове. Така, ако в очите на мнозина западни мислители и учени българите са потенциален руски сателит, който при евентуалното си освобождение от османска власт, ще докара Русия на бреговете на Проливите и Средиземно море, то за консервативните руски кръгове българите са голямо разочарование именно поради увлечението на техните водачи от западните либерални идеи. Особено ясен и експлицитен в своите критики е Константин Леонтиев, който във вдъхновената си творба „Византизмът и славянството“, анализира оригинално и проникновено ситуацията на Балканите към средата на XIX в. Той изхожда от базисното противоречие между западната цивилизация, която според него се намира в упадък и оригиналния руски път на развитие, основан на православието и древните славянски традиции на аристократичното, аграрно общество, най-добре съхранено, разбира се в Руската империя и от руския народ. (сходно твърдение (идеализация на аграрното общество без аристократизма обаче) макар и от различни позиции застъпва Хердер)

Леонтиев основава своите разсъждения на тезата, че Западът изнася идеи, които са гибелни за славянския свят и особено за Русия, която притежава уникална историческа мисия. Първоначалната му теория е, че

Византия и византизмът са всъщност продукт на римски държавен синтез с гръцкото християнство. Той е позволил на Източната империя да надживее с 1000 години Западната и е оплодил, както германо-романския Запад, така и Русия. Западът е преживял своето величие в периода между XV и XVIII в., но е обхванат от либерални идеи. Русия обаче е съчетала в себе си две много плодотворни начала в лицето на византийските политически и духовни традиции и славянското начало, което за разлика от византизма, остава една загадка. То обаче влияе благотворно върху руската държавност, опираща се на царисткото самодържавие, църквата, усещането за йерархия у народа, отдавна загубено на Запад, където властват анархията и либерализма, които ще унищожат западната цивилизация, ако тя не бъде защитена от самата Русия:

„Византизмът е преди всичко особен род културно-държавно формиране със свои отличителни признаци, със свои общи, ясни, изрични и понятни начала и свои определени исторически последствия.

Ако славизмът, разглеждан в неговата цялост, е все още един сфинкс, една загадка, то обобщената идея на византизма е пределно ясна и понятна. Тя е единение на няколко по-частни идеи от религиозно, държавническо, нравствено, философско и естетическо естество.

Със славянството нещата са сложни. При всеки опит да си представим единната същност на славизма

получаваме някакъв аморфен, стихиен и размит образ, наподобяващ далечна грамада облаци, които с приближаването си към нас могат да образуват най-причудливи фигури.

Напротив, въображаемият образ на византизма напомня строгия и ясен план на едно обширно, просторно здание. Ние например знаем, че византизъм в държавните дела означава самодържавие. В религията това е християнството с определени черти, които го отличават от западните църкви, от ересите и сектантството. Известно ни е, че в областта на нравствеността византийският идеал не споделя високото и в много случаи крайно преувеличено мнение за земната човешка личност, привнесено в историята от германския феодализъм; знаем, че същност на византийския нравствен идеал е разочарованието от всичко земно, разочарованието от устойчивостта на нравствената чистота у човека, от неговата способност да постигне пълно нравствено съвършенство тук, на грешната земя. За нас не е тайна и това, че византизмът (както и християнството въобще) отхвърля всякаква надежда за всеобщо благоденствие на народите; че той е най-силната антитеза на идеите за всеобщо равенство, всеобща свобода, всеобщо съвършенство и всеобщо благо.”

Леонтиев е категоричен, че именно византийският тип самодържавие е основата на руското могъщество:

„Силни и могъщи в Русия са само три неща:

византийското православие, властта на наследствения абсолютен самодържец и може би нашата поземлена селска община... Искам да подчертая, че нашият царизъм, чиято плодотворна и спасителна роля в историята на Русия е безспорна, укрепва под влияние на православието, под влияние на византийските идеи и византийската култура.

Византийски по своя характер идеи и чувства са сплотили ведно полудивата Рус. Именно византизмът ни е дал сили да преживеем татарския погром и вековете робство. Византийският образ на Спасителя е осенявал от великокняжеското знаме православните воители на Дмитрий Донски в победната битка на Куликово поле, когато ние за пръв път сме показали на татарите, че Московска Русия вече не е предишната раздробена и раздирана от междуособици Рус!

Византизмът е бил източник на всичките ни сили в борбата с Полша, шведите, Франция и Турция. Ако сме му верни, под неговото знаме ще съумеем да устоим и на натиска на цяла интернационална Европа в случай, че тя, унищожила всичко благородно у себе си, се осмели да ни натрапи своите гнили и вонящи на смърт и разложение нови закони за нищожното всеобщо блаженство и за абсолютната всеобща земна пошлост.”²⁹

Но условие за това Русия да изиграе своята

²⁹ Леонтиев, Константин. *Византизмът и славянството*. Славика, С., 1993, с. 43 [Леонтьевъ, К. *Византинизъм и славянство*. В., 1876].

историческа мисия и да спаси Запада от самия него, е тя да съхрани уникалната си славяно-византийска основа. Леонтиев открива много сходства между турците и русите, говори за симпатиите на османските сановници, с които е общувал, към Руската империя и обикновения руски народ. Той отбелязва, че именно религиозността и почителността на русина към институциите го отличава, както от западните либерали, така и от славянските и гръцките поданици на Османската империя, които възприемат турската власт като чужда и враждебна и са заразени повече или по-малко от западните либерални идеи.³⁰ Изхождайки от подобни предпоставки, Леонтиев прави задълбочен, но разбира се, едностранчив анализ на Източния въпрос и особено на българското национално-църковно движение, което за него е не само скандално, но и гибелно изобщо за устоите на православната общност и на самата Русия.

Използвайки именно русите като еталон, Леонтиев разглежда последователно останалите славянски народи в Европа, отбелязвайки техните предимства и недостатъци с оглед на руския панславизъм. Той категорично застъпва идеята за хетерогенния характер на славянските народи и коментирайки славизма като политическа надстройка над славянството отбелязва:

„Но въпросът е в следното. Първо, какво ще представляватози славизъм, надстроеннад славянството? Какви особени юридически и държавни идеи ще послужат

30 Пак там, 47-49.

за политическото сближаване и обединяване (в някаква степен) на славяните? И второ, изгодни ли ще бъдат тези общославянски идеи за руската държава, ще усилят ли нейната мощ, или ще способстват за нейното падение? Ще укрепят ли те нейното многовековно здание, платено с нашите усилия, кръв и сълзи? Или ще го разтворят почти безследно в бледата и несолидна пъстрота на съвременното разпокъсано славянство?

Това са двата най-важни въпроса, или по-скоро двете най-важни страни на този въпрос.

Ако славяните се окажат способни да създадат своя отделна цивилизация или се превърнат в своеобразна част от европейската културна общност, то и в единия и в другия случай ще им бъде нужна сила.

Съдено било с тази сила да разполага руската държава и русите са длъжни да я опазят като свещен исторически залог не само заради себе си, но и в името на славянската независимост. Може би дори в името на самата Европа, за да бъде тя защитена след време от разяждащата я постепенно анархия. Следователно тази сила трябва да се запази в името на цялото човечество.”³¹

Леонтиев продължава с анализ на характера и особеностите на отделните славянски народи и доколко те пасват на така изработената от него матрица на славянството и византизма, на която еталон са великорусите. Парадоксално анализът му на поляците

31 Пак там, с. 72.

и полското общество открива множество положителни черти: „... у русите и поляците обаче, при всичките им противоречия и несъгласия, откриваме нещо много важно – съсловното възпитание на нацията, което у австрийските славяни не е оставило почти никакви следи и което съвсем няма да открием в нравите на славяните в Турция“.³²

Интересна е тезата на Леонтиев за чехите, които според него в Русия са „всячески възхвалявани: нашите автори смятат за свой дълг да ги поставят непременно по-високо от русите... Защо? Не знаая... Разбира се, чехите са ни братя; те въобще са твърде полезни, не бих казал за славизма (понеже уточних, че славизъм всъщност няма), но за славянството, т.е. за съвкупността от славянски племена, те са полезни като негов преден отряд, който приема върху себе си първите удари на германизма.

Но от гледна точка на културните особености, за които стана дума по-горе, чехите са по-скоро прекрасно оръдие немска изработка, което славяните са отвоювали от немците, пребоядисали са своя трофей оттук-оттам в нов цвят и отново са го насочили, но този път срещу самата Германия.

По отношение на бита, навиците, дори нравствените си свойства, по отношение на своето вътрешно юридическо възпитание, чехите са по-скоро немци,

Чехите първи са осъзнали своята славянска принадлежност, но са изгубили славянското творческо начало и са изцяло погълнати от руслото на германо-романската цивилизация и либералната демокрация. Страната се управлява „по последна западна мода от просветената буржоазия“. Всъщност в чешката култура няма нищо оригинално, славянско и всичко е имитация на западната цивилизация.³⁴ Те са просто едно „грамотно простолудие“.

Именно тук той изразява своето разочарование от православните славянски братя на Балканите, които по презумпция би трябвало да са най-близки до руския еталон. Ако у сърбите все пак Леонтиев открива запазени някои от древните славянски традиции, съхранени в народния бит, фолклора и в обстоятелството, че те с оръжие в ръка, макар и не без помощта на Русия, са извоювали автономията си от Високата порта, той не се колебае да ги обвини в липса на елит, в егалитаризъм, който е гибелен за тяхното общество. Още по-унищожителна е критиката му срещу българите, които са безлично копие на гръцките си съседи, „гърци, говорещи славянски“, които са подчинили на своя национализъм дори църковното си движение, което няма нищо общо с православната религия, а цели национална еманципация. Тя ще подрони единството

32 Пак там, с. 73.

33 Пак там, с.55.

34 Пак там, 56-57.

на православните в Османската империя и ще подкопае политическите цели на Русия за единство на славяните и за възстановяване на православната власт над Босфора в духа на Гръцкия проект на Екатерина Велика от 1780 г. Българите, с „техните попове и учители“, надъхани с либералните идеи на Запада, заедно с чехите, които са в плен на буржоазните идеали, са всъщност най-отдалечени от русите по манталитет, етос и привързаност към исконните православни и славянски ценности. Но ако чехите, поради своята култура, биха могли по някакъв начин да бъдат съвместими с панславистката мечта на Леонтиев, то за българите неговата оценка е сурова:

*„Най-изостаналият, най-последният от възродените славянски народи е най-опасен за нас, понеже именно в неговата, а не в чешката, полската или сръбската нова история встъпиха в противоречие ония две сили, без които са немислими съществуването и развитието на великорусина, а именно чувството за принадлежност към славянския род и византизмът. Българите изправиха нас пред един своеобразен Рубикон.“*³⁵ Но всички тези прозападно ориентирани либерали и националисти в славянските страни не струват пукната пара без наличието на могъщата Руска империя:

„Какво би сполетяло всички тези образовани и либерални славяни, всички тези оратори и професори, разните там Ригер, Палацки, сръбската „Омладина“ и

35 Пак там, с. 61.

*българските доктори, ако в загадъчната далечина върху задния фон на картината не проблясваха великоруските снегове, казашките пики и топорът на брадатия православен мужик, над които властва спокойно и мъдро полувизантийският руски цар.“*³⁶

Всякаква прозападна, либерална или, както я нарича Леонтиев, *прогресистка* ориентация, нанася удар върху съюза между славизма и византизма, който ще съхрани славянството от експанзията на останалите народи. Без наличието на този съюз славянството ще се превърне в „неорганична маса, която с един удар може да бъде разбита на парчета и която много лесно би могла да се слее с републиканска обединена Европа.“³⁷

Така православните славяни и изобщо православните балканци се оказват под два огъня. От една страна, те или поне техните елити са твърде отдадени на западните ценности на либерализма, което ги прави негодни за участие в замисляното от руските консерватори православно ойкумене.³⁸ От друга страна,

36 Пак там, с. 68.

37 Пак там, с. 68.

38 <http://www.kp.ru/daily/23949/71447>: В статия на Даря Асламова могат да бъдат открити съвременните параметри на подобно мислене. Тук българите са обвинени в „предателство“ по отношение на Русия, на която дължат абсолютно всичко. Основната им вина е ориентацията им към НАТО и Европейския съюз, която, макар и трудно, се е увенчала с успех. Подобна политика се разглежда не като суверенно право на независима държава, а като антируска политика *par excellence*. В тази посока съвсем на място си припомняме прочутата фраза на екзарх Антим I по повод на руските освободители: „Вие ни освободихте от турците, чудя се, кой ще ни освободи от Вас?“,

те са потенциален руски сателит, чиято непълноценност автори като Джон Бедоу се заемат да доказват с мерене на черепи, като един предвестник на бъдещите зловещи опити на *Ahnenerbe* през 30-те години на ХХ в.³⁹ Така, разкъсани между конфликтите на Изтока и Запада, Балканите ще дочакат ХХ век, когато геополитическите противопоставяния на Великите сили, ще провокират изречена пророчески още през 1879 г.

39 Beddoe, John. "On the Bulgarians" – *The Journal of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, vol. 8 (1879), 232-239:

„Физическият облик на българите е трудна и неясна тема: техният морал създава допълнителни затруднения. Те се различават от сърбите в някои отношения благоприятно; в повечето случаи, може би неблагоприятно и въпреки че някои от най-големите им недостатъци са без съмнение онези, които се появяват у раса, която стотици години е била подчинена на друга, не е възможно всички те да са възникнали по този начин.

Героическият тип, който се явява сред сърбите, били те мюсюлмани, рая или свободни християни, и тържествува сред прекрасните варвари от Черна гора, липсва тук. Баладите и народните песни на един народ могат да бъдат обикновено взети като доказателство на идеалите му и поради това до известна степен и за характера на този народ. Робин Худ в Англия, Кухулин в или Дайармид в Ирландия, Сид Родриго в Испания, Редуан на маврите, Антар на арабите, цар Лазар в Сърбия, всички те притежават в една или друга степен рицарството в характера си и не са просто възплъщение на силата, подобно на Марко, българския герой, който е представен като свиреп грубиян, убиец на жени и предател. Тяхната религия, също така, се издига малко над фетишизма и има съвсем малка връзка с морала. Мъжественост, щедрост, вярност и уважение към жените могат рядко да се очакват от такъв народ. Но тук има индустрия, амбиция, усърдие и спестовност до степен, непозната сред сърбите, тук има и желание за знание и капацитет за учене; и въпреки насилствената намеса на Русия и огромното количество от морално и физическо зло, привнесено по този начин, те биха могли постепенно, под подобряващо се управление, да се развият към по-добри неща, от онези, които можем да се надяваме да видим в наше време.“

безкрайни „филии“ и „фобии“ и в балканските православни общества, отразяващи се върху тяхното политическо, социално и икономическо развитие и до наши дни.

THE ORTHODOX BALKANS: THE NECESSARY PULCINELLO OF THE EAST AND THE WEST (SINCE THE TREATISES OF THE CRUSADERS` PROPAGANDA TO FALLMERAYER AND LEONTIEV)

Alexander Nikolov

Since 2007 two more Balkan states (besides Greece and Slovenia) were accepted as full members of the European Union, despite of a set of restrictions in several fields and under a strict monitoring system, continuing even after the acceptance. Thus, Romania and Bulgaria enlarged the small club of the Orthodox countries in the European Union (together with Greece and Cyprus). Unfortunately, the process of European integration of both newcomers was painful and long and their acceptance was and still is a source of prolonged and hot discussions before and after their formal accession to the Union. Besides the purely economic and political arguments *pro and contra* the membership of Bulgaria and Romania, sometimes one

could hear purely cultural and even culturally religious arguments. Among the most drastic argumentation of certain European MP, one could hear statements such as : „The Bulgarians and Romanians are not that clever and intelligent as we are” or „Bulgarians sleep twice in the week and eat for the most three times during the month” to quote the Danish MP M. Camre and the French politician Ph. De Villiers. These statements are, of course, very far from the famous political correctness, however, it seems, that, when some people speak about the Balkans, its standards are simply not valid. The following paper aims at presenting a Balkanistic discourse, starting probably from the late treatises of the crusaders` propaganda (the Dominican friars William Adam and Pseudo-Brocardus) in the first half of the 14th century and reaching deeply into the 19th century: the time of intellectuals and scientists like Jakob Philipp Fallmerayer and Konstantin Leontiev, who, express their personal political frustrations and fears (from the positions of the Western anti-Tsarist Liberalism of the German scholar and the Conservative Russian Orthodox Universalism of the latter) through criticism of the Balkan peoples, who do not pass to the standards and criteria of both sides and thus appear as a typical frontier societies between the East and the West with all negative, and probably some positive effects of this precarious situation.